

Foto: Søren Andkjær

Nye steder og mere udeliv i SFO og klub

Indsigter fra evalueringen af Nordea-fondens pulje

SØREN ANDKJÆR, KAREN BARFOD OG SØREN PRÆSTHOLM

Omdrejningspunktet for artiklen er Nordea-fondens pulje Mere udeliv i SFO og klub, som havde til formål at styrke børnenes udeliv. Puljen havde tre fokusområder: Faciliteter og udstyr, aktiviteter og kompetenceløft af personale. En tværfaglig forskergruppe har evalueret puljen med en spørgeskemaundersøgelse til samtlige 74 bevillingsmodtagere, samt et casestudie af 12 udvalgte projekter.

Artiklen fokuserer på to udvalgte indsigter, som kan bidrage til at styrke udelivet i SFO og klub: Forskellige måder at inddrage børn i udviklingen af nye udeområder; betydningen af at skabe aktivitetsmuligheder i SFO og klub, der favner flere børn, ved at udvikle nye udendørssteder målrettet specifikke grupper.

SØREN ANDKJÆR

Lektor, p.hd.

Institut for Idræt og Biomekanik

Syddansk Universitet

sandkjaer@health.sdu.dk

KAREN BARFOD

Ph.d., docent og forskningsleder i VIAs program for Outdoordidaktik

Underviser i biologi og udeskole

Læreruddannelsen i VIA

ksba@via.dk

SØREN PRÆSTHOLM

Forskningskoordinator

Nationalpark Skjoldungernes Land

soepr@danmarksnationalparker.dk

INTRODUKTION

Når danske børn begynder i skole, indskrives næsten alle i en SFO, og mange fortsætter i fritidsklub efter 3. klasse (KL, 2020). SFO og klubområdet er begge arenaer, hvor børn har frihed til at vælge, hvad de vil lave, hvem de vil lege med og på hvilke steder. Samtidig er det arenaer, hvor der er gode muligheder for, at børn kan vælge at være aktive udenfor. Hvis de vælger at være ude, har det en betydning, om der er andre børn, der gerne vil med ud, om der er noget sjovt at lave, og om der er gode steder at opholde sig (Andkjær et al., 2016; Andkjær & Hadberg, 2017). For at gøre steder udenfor mere attraktive for børn, lancerede Nordea-fonden i 2022 puljen *Mere udeliv i SFO og klub*.

Puljen var målrettet alle landets SFO'er, fritidsordninger og fritidsklubber med børn i 0.-6. klasse. Der kunne søges mellem 100.000 kr. og 1 mio. kr. til at styrke børnenes udeliv. I alt modtog 74 projekter støtte på samlet 31,8 mio. kr. Puljen havde tre fokusområder: 1) Faciliteter og udstyr, f.eks. udendørs lege- og træningsfaciliteter, madpakkehuse, bålhytter, borde og bænke, shelters, nyttehaver, toiletter og grej som f.eks. cykler og løbehjul; 2) Aktiviteter, f.eks. gennemførelse af aktivitetsforløb, leje af grej, aflønning af eksterne instruktører og transport; 3) Kompetenceløft af personale, f.eks. workshops, kurser og sidemandsoplæring med fokus på kompetencer til at kunne gennemføre udeaktiviteter. Ud over at søge et eller flere fokusområder skulle ansøgningerne redegøre for inddragelse af børnene og for bæredygtighed i projekterne¹.

Forfatterne af denne artikel var en del af en tværfaglig forskergruppe, der under Center for Børn og Natur fik til opgave at evaluere Nordea-fondens pulje. I omkring halvandet år fulgte vi 12 af de projekter, der modtog støtte. Samtidig gennemførte vi en spørgeskemaundersøgelse blandt alle 74 støttemodtagere. I denne artikel præsenterer vi udvalgte resultater fra evalueringen (Præstholt et al., 2024). Vi fremhæver særligt to centrale indsigter, som vi mener rummer potentiale til at kunne gøre det mere attraktivt for børn i SFO eller klub at vælge udesteder og udeliv. Vi har endvidere valgt at fokusere på de to indsigter, fordi de relaterer sig til forskellige aspekter af det at udvikle og implementere en indsats med et særligt formål – henholdsvis proces og indhold:

1. Forskellige måder at inddrage børn i udviklingen af nye udeområder.
2. Betydningen af at skabe aktivitetsmuligheder i SFO og klub, der favner flere børn, ved at udvikle nye udendørssteder målrettet specifikke grupper, f.eks. de stille børn.

1 Se mere om puljen <https://nordeafonden.dk/det-har-vi-stoettet/mere-udeliv-i-sfo-og-klub>

EVALUERINGENS METODER OG DATA

Det overordnede formål med evalueringen er at undersøge, hvordan man med puljen kan styrke udelivet i SFO og klub. Evalueringen bygger på en spørgeskemaundersøgelse, der blev sendt til samtlige bevillingsmodtagere, samt et casestudie af 12 udvalgte projekter. Casestudiet havde til formål at gå i dybden med projekter, som kunne repræsentere både kvalitet og bredde – en udvælgelsesmetode kendt som *purposive sampling* (Silverman, 2013). De inkluderede projekter er spredt over hele landet, omfatter både store og små institutioner og har forskellige fokusområder, eksempelvis 'stillerum til stille børn' eller 'musiklokaler udendørs'.

Casestudiet bestod af semistrukturerede, kvalitative interviews med centrale medarbejdere i projekterne samt supplerende observationer. Der blev gennemført to interviews med projektgrupperne i hvert projekt omhandlende dels deres forventninger til og dels deres foreløbige erfaringer med gennemførelsen af projekterne. Tre af projekterne var forsinkede, hvorfor det andet interview blev aflyst. Analysen af de kvalitative data blev gennemført med inspiration fra tematisk analyse (Braun og Clarke, 2006).

I spørgeskemaundersøgelsen deltog 69 af de 74 inviterede projekter, hvilket giver en svarprocent på 93%. I spørgeskemaet blev der spurgt ind til projekternes forløb fra ansøgning til afslutning, det konkrete indhold i projekterne og projektgruppernes foreløbige erfaringer med indsatserne set i relation til deres forventninger. Svarene blev analyseret med deskriptiv statistik (gennemsnit og fordelinger) samt kodning af fritekstsvarene. Flere detaljer om design og metoder findes i den afsluttende evalueringsrapport (Præstholt et al., 2024). Evalueringen rummer nogle begrænsninger grundet de tidsmæssige og økonomiske rammer. Først og fremmest hviler datagrundlaget på projektejernes egne udsagn og erfaringer, og børnene er ikke blevet inddraget eller spurgt. Det ville, ikke mindst med et særligt fokus på børneinddragelse, være meget relevant at spørge børnene direkte, hvilket dog er fravalgt under hensyntagen til projektets rammer og ressourcer. Der er endvidere en tidsmæssig udfordring, idet evalueringen er foretaget på et tidspunkt, hvor ikke alle projekter var fuldt udrullet.

BØRNS UDETID OG UDEMILJØER

Både international og dansk forskning peger på, at hyppighed og varighed af naturbesøg er faldet, når man sammenligner den nuværende børnegeneration med forældre- og bedsteforældregenerationerne (Fjeldsøe, 2018). Det vil sige, at børn kommer mindre ud i naturen end tidligere. Der er også blevet fremført en særlig diagnose *Nature deficit disorder* (Louv, 2008), der sammen med begrebet *Extinction of the Experience* (Soga & Gaston, 2016), peger på, at vi er på vej mod en kultur, hvor børn ikke længere oplever naturen. Konsekvensen er, at den positive

betydning, naturen kan have for børn, ikke realiseres (Chawla, 2015; 2020). Forskning peger på, at naturkontakt påvirker både kognitive funktioner, sociale relationer samt mental og fysisk sundhed positivt. Når børn opholder sig kortere tid ude, leger de også mindre ude, hvilket kan ses som problematisk i forhold til f.eks. deres sundhed og udvikling (Kemple et al., 2016).

Udemiljøer rummer naturlige affordances, dvs meningsfulde handlemuligheder, og tilbyder en rig variation af muligheder for leg (Lerstrup & Konijnendijk van den Bosch, 2017). Samtidig ved vi også, at børn er mere tilbøjelige til at engagere sig i risikolege, når de er ude (Sandseter et al., 2021). Børns udendørs lege – f.eks. lege i højder, tumlelege, lege med høj hastighed eller leg nær farlige elementer – er med til at udvikle børn både fysisk og mentalt (Brussoni et al., 2015). Nye undersøgelser peger på, at naturen og uderummet er en god arena for børns sociale liv (Andkjær & Hadberg, 2017). Børn kommer generelt ikke i uderummet for at opleve naturen, men derimod for at være sammen med vennerne eller familien og for at koble af og lave sjove aktiviteter. Gode sociale mødesteder i naturen og uderummet, f.eks. i form af havnebade, kan derfor inspirere til, at børn og unge kommer mere ud – hvis der vel at mærke også er andre, som vil med (Andkjær & Arvidsen, 2024).

I Danmark ser det ud til, at tendensen med fald i børns udetid er ved at stagnere. Undersøgelser fra Center for Børn og Natur af danske børns udetid i 2018 og 2023 (Legarth et al., 2023) peger på, at næsten alle danske børn er ude dagligt, og at den gennemsnitlige udetid ikke er faldet over de sidste fem år. For mange børn udgør arealerne omkring skoler og institutioner, herunder SFO'er og klubber, de steder, hvor de er ude længst tid i hverdagen. En undersøgelse fra 2021 viser imidlertid, at halvdelen af børnene var ude kortere end en halv time, og en del børn var slet ikke ude, mens de var i SFO (Præstholt et al. 2021). Undersøgelserne fra 2021 og 2023 understøtter dermed, at der er et potentiale for at inspirere flere børn til at være mere ude, mens de er i SFO og klub, for at fremme den naturkontakt, som forskningen peger på, er vigtig for børnene.

INDDRAGELSE AF BØRNENE I UDVIKLINGEN AF NYE STEDER

Nordea-fonden bad ansøgerne af puljen om at forholde sig til, hvordan de ville inddrage børn i udviklingen af nye udendørssteder og mere udeliv i SFO og klub. Børneinddragelse kan være mange forskellige ting. Børnerådets forståelse af begrebet handler om at give børnene en stemme:

”Børneinddragelse er at inddrage børns egne artikulerede holdninger, oplevelser og ønsker i såvel individuelle forhold som kollektive demokratiske processer”

Børnerådet, 2023

Med reference til Arnsteins (1969) klassiske deltagelsesstige præsenterer Kiss et al. (2022) fem forskellige niveauer af inddragelse, som kan kombineres i en konkret involveringsproces – fra 'information' om et projekt til 'uddelegering' af beslutning og gennemførelse.

Blandt projekterne i Nordea-fondens pulje var der forskellige måder at inddrage børnene på. Hos projektejerne er der dog en overordnet forståelse af, at børneinddragelse er vigtigt og værdifuldt – bl.a. er de enige om, at inddragelse af børn har styrket deres projekt og dermed styrket udviklingen af de nye udendørssteder. Stort set alle de støttede projekter mener, at de har arbejdet med børneinddragelse, hvilket er i tråd med Nordea-fondens anbefalinger. Ca. 2/3 af projekterne angiver, at børnene er blevet spurgt direkte om deres ønsker, og ca. 1/3 af projekterne har anvendt en metode, hvor børnene har tegnet, malet og/eller modelleret deres ønsker til udvikling af udeområdet. Halvdelen af projekterne angiver, at en vigtig kilde til information om indholdet af deres projekter har været personalets viden og erfaring fra det daglige arbejde med børnene. I en mindre del af projekterne (12%) har børnene desuden deltaget aktivt i etableringen af de nye faciliteter. En lille gruppe af projekter (9%) angiver desuden, at de har inddraget en ekstern ekspert (konsulent eller arkitekt), som har haft ansvar for at kortlægge børnenes ønsker eller kortlægge deres brug af uderummet.

For at belyse og illustrere de forskellige måder at inddrage børn i udvikling af nye udendørssteder præsenteres her eksempler fra udvalgte projekter.

Børneinddragelse på Lyshøjskolen

Lyshøjskolen i Kolding har en forholdsvis stor SFO med omkring 400 børn fra 0.-3. klasse. Skolens projekt tjener som et godt eksempel på, hvordan børneinddragelse kan tænkes og praktiseres. På Lyshøjskolen var formålet at skabe bedre udendørssteder for de stille og forsigtige børn på skolen for at motivere dem til at være mere udenfor og være mere aktive. For at skabe et godt udgangspunkt for projektansøgningen gennemførte SFO-lederen på Lyshøjskolen en proces i flere faser, hvor både personalet og børnene i SFO'en blev involveret. Først fik personalet mulighed for at komme med idéer til, hvad de fandt vigtigt og interessant i udviklingen af nye udendørssteder og udeliv i SFO'en. Derefter blev børnene inddraget gennem elevrådsmøder, hvor de bl.a. fik præsenteret baggrunden for projektet. Efterfølgende gennemførte SFO-lederen en række interviews med elevrådsrepræsentanter fra indskoling. Til sidst arbejdede børnene videre i klasserne, hvor de lavede tegninger af deres ideer og forslag til de nye udendørsområder (se billede 1).

Billede 1: Børnetegning fra inddragelsesprocessen på Lyshøjskolen

Projektet og opgaven blev præsenteret åbent for børnene med spørgsmålet: Hvad kunne I tænke jer på området? Der kom mange ideer, hvoraf nogle var mere eller mindre umulige at realisere inden for projektets rammer – for eksempel et ønske om en svømmehal.

I næste fase blev en grafisk designer involveret for at samle og visualisere børnenes ideer og forslag. Grafikeren udarbejdede en ideskitse til det nye udeområde, som blev forelagt og diskuteret med elevrådet, hvorefter projektgruppen, som bestod af lederen og pædagoger fra SFO, udformede den endelige ansøgning.

Efter at bevillingen var sikret, blev elevrådet igen inddraget, og en mere målrettet proces blev sat i gang: *“Nu har vi fået pengene – hvordan skal det så laves?”*. Den endelige beslutning og konkrete udformning blev taget i projektgruppen, men børnene var også aktivt involveret i den afsluttende fase – for eksempel var de ansvarlige for beslutningen om indkøb af kæphest, etablering af stalde og navngivning af kæphestene.

Den samlede evaluering viser, at projektgruppen på Lyshøjskolen oplever processen som lang, men værdifuld, da børnene blev inddraget aktivt i de forskellige faser. Projektgruppen er meget tilfreds med forløbet og vurderer, at børnene har haft stor indflydelse på den konkrete udformning af projektet. Der er desuden en tro på, at børnene kan genkende deres egne ønsker i de nye udendørssteder, hvilket skaber en følelse af ejerskab. Selvom børnene oplevede ventetiden fra inddragelse til realisering som lang, har inddragelsen resulteret i en positiv fortælling om projektet. Det fremgår tydeligt af pædagogernes udtalelser, hvor de bl.a. refererer til børnenes kommentarer og reaktioner:

”Orv, det har vi været med til at bestemme!”

Pædagog refererer til børnenes omtale af processen

”Vi kan hurtigt som voksne bestemme, hvad vi synes er interessant, men hvis det ikke er det, børnene efterspørger, så vil tingene aldrig nogensinde blive brugt.”

Pædagog

”Vi [børnene] har været med til at bestemme – derfor passer vi også på det. Det er noget jeg fornemmer. De får lidt den der ejerfornemmelse – det der har VI været med til at bestemme.”

Pædagog

Det endelige projekt og de nye udeområder på Lyshøjskolen inkluderer hobbithuler til udendørs leg og hygge, en kæphestebane, et område til leg med vand samt et bålsted. Projektgruppen vurderer, at projektet og de nye steder har haft stor betydning for de yngste, stille og forsigtige børn. De har fået et sted, som de føler, de har været med til at udvikle, og som de oplever som deres eget. Det er et mindre hjørne på skolens udeareal, hvor de føler sig trygge, og evalueringen peger på, at de både kommer mere ud og bliver længere tid ude (Præstholt et al., 2024).

Billede 2: De nydesignede Hobbithuler er klar til at blive flyttet ud på Lyshøjskolen (og blive taget i brug af børnene)

Børneinddragelse på Vester Skerninge Skole

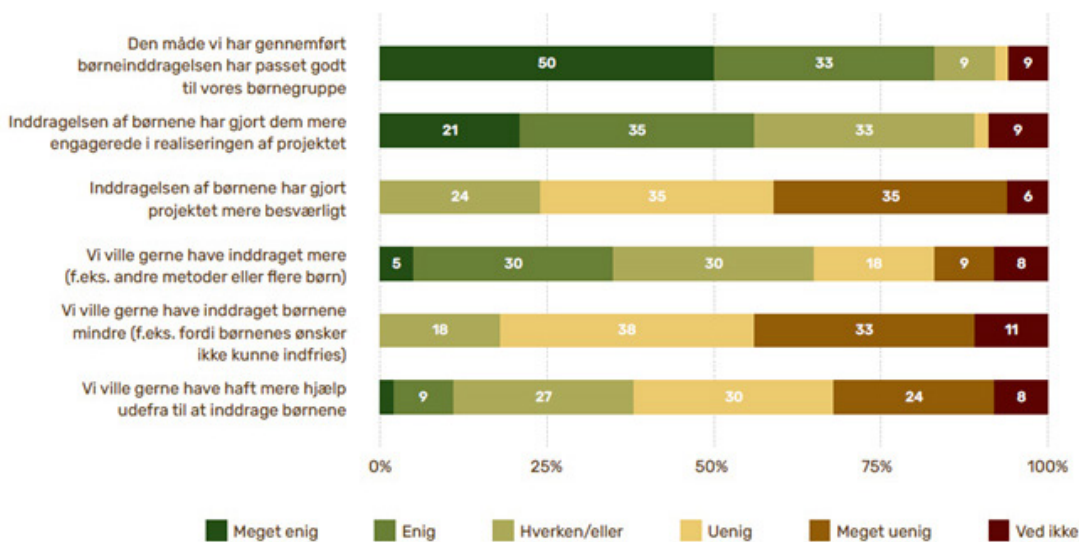
På Vester Skerninge Skole på Sydfyn er der også arbejdet med børneinddragelse som en del af projektet – dog på en lidt anderledes måde. Her har en gruppe arkitekter undersøgt og kortlagt SFO-børnenes legemønstre og deres brug af udeområdet omkring skolen. Dette materiale har været grundlaget for udformningen af udviklingsplanen for området.

”Vi havde brug for at analysere – hvor er de henne, hvad laver de, hvor er det, de foretrækker at være – hvad er det for nogle mønstre. Børnene er ikke blevet spurgt om ’hvad kunne I godt tænke jer’, for så er vi ude i det der – så får vi en svømmehal.”

Pædagog

Der er her tale om en proces, som i højere grad baserer sig på en faglig undersøgelse og ekspertviden frem for direkte inddragelse af børnene. Processen har resulteret i et spændende udeområde på skolen, som ser ud til at blive taget godt imod af børnene i SFO'en og skolen. Denne metode til udvikling kan være effektiv og føre til spændende resultater, som eksemplet viser, men den kan samtidig kritiseres for at mangle den dimension af børneinddragelse, som handler om udvikling af ejerskab og demokratisk dannelse.

Figur 1: Surveyundersøgelsens svar på spørgsmål om børneinddragelse

(n=66)

UDVIKLING AF AKTIVITETSMULIGHEDER FOR BØRNENE – FOKUS PÅ KANTER OG HULER

I projekterne i puljen er der flere eksempler på, hvordan nye fysiske faciliteter og planlagte aktiviteter er med til at understøtte forskellige og varierende deltagelsesformer, så uderummet tilbyder noget for alle børn. Det kan eksempelvis være anlæg, hvor børnene kan finde ro i periferien af udeområdet, eller anlæg, der udnytter faciliteternes kanter, f.eks. siddepladser rundt om en skaterbane. Ved at tænke strategisk i forhold til faciliteternes sammenhæng, placering og kanter kan forskellige deltagelsesmuligheder dermed understøttes.

Muligheder for alle

Målsætningen om at skabe aktivitetsmuligheder for alle ses i flere projekter. Eksempelvis fremgår det i en af puljens ansøgninger om skolehaver og fællesspisninger, at mange børn: "... tager hjem efter skole og ikke indgår i fysiske fællesskaber med andre børn og voksne om eftermiddagen eller om aftenen" (pædagog). Her er det et eksplicit ønske fra projektgruppen at opbygge fællesskaber med konkrete tiltag som f.eks. en fælles køkkenhave og fællesspisning. Også i Lyshøjskolens projektbeskrivelse er der fokus på de sociale elementer. Det ses f.eks. i deres bæredygtighedsforståelse, hvor skolen har en vision om deltagelsesmuligheder for alle og social bæredygtighed:

"I arbejdet med bæredygtighed lægger vi vægt på de menneskelige faktorer og ser børns liv, adfærd og trivsel som afgørende for at skabe bæredygtig SFO og lokalsamfund. Med social bæredygtighed ønsker vi at sikre inklusion og diversitet til alle i trygge omgivelser."

SFO-leder

At hænge ud tæt på aktiviteterne

Ambitionen om, at der skal være muligheder for alle, kan betyde, at man må gøre noget for udvalgte grupper, der ikke kommer så meget ud eller er så deltagende i udemiljøet. På Vester Skerninge skole er der arbejdet med udvikling af kanterne tæt på aktivitetssteder i håb om, at det kan inspirere til mere aktiv deltagelse for flere børn:

"Nogle har brug for at være sammen med nogle tæt på nogen andre. Det er måske lige præcis den kant, som bliver attraktiv for dem ... det er værdifuldt for dem. En kant er en kant, der omkranser et område – men den er først interessant, når man kan sætte sig på den."

SFO-leder

Områderne er planlagt, så der er mulighed for at 'hænge ud', deltage mere passivt og have en observerende rolle i aktiviteterne. Den bevidste udvikling af kanterne inkluderer trækasser, bænke eller andre sidde- og hænge-ud-pladser, som ligger i umiddelbar nærhed af et aktivitetsområde. Her kan børnene være deltagende, uden at de skal være fysisk engagerede, og uden at de skal sætte sig selv kropsligt på spil. Bænke og kanter er dermed med til at 'legitimere' en potentiel og fremtidig deltagelse, hvor børnene gradvist får lyst og mod på selv at deltage i aktiviteterne. Denne tilgang kan sættes i relation til begrebet legitim perifer deltagelse (Lave og Wenger, 2003). Grænsen mellem at være med og ikke være med kan således blive flydende gennem bevidst udnyttelse af kanterne. De fysiske anlæg fremmer legitim perifer deltagelse og stedets udformning gennem udvikling af kanter og sociale mødesteder kan være med til at understøtte børnenes følelse af at høre til (også kaldt *belonging* jf. Allen et al., 2021) stedet og gruppen.

Rolige områder til de stille børn

På Lyshøjskolen oplever lærere og pædagoger, at en del af børnene ikke trives udenfor i frikvarterer og SFO-tid. Det drejer sig primært om en gruppe af de yngste elever, som er mindre aktive og udfarende – ofte lidt forsigtige, stille og sensitive. Disse børn føler sig typisk utrygge i skolens store, åbne udendørsområder, hvor faciliteterne inviterer til boldspil, klatreaktiviteter og vild leg. I hverdagen og særligt i skolens udeområder oplever disse børn udfordringer, hvilket får dem til at søge mod afsides hjørner af uderummene eller vælge at blive indenfor. De mangler med andre ord udendørs fysiske rammer, der passer til deres behov. Ambitionen med projektet på Lyshøjskolen var derfor at lave et område, hvor denne gruppe børn kan få lov til at trække sig lidt tilbage – et sted med ro, hvor de både kan være alene og være sammen med andre om stille aktiviteter, både i SFO-tiden og i skoletiden.

”Steder, hvor man kan trække sig hen, uden at der hele tiden er en voksen, som kigger på en. Det behøver ikke være en aktivitet, som pædagogerne sætter i gang – men et tilbud, hvor de kan få lov at trække sig hen – og være alene.”

SFO-leder

Der er arbejdet med at udvikle mere rolige og isolerede områder til de stille børn, hvilket for eksempel har resulteret i udviklingen og etableringen af 'Hobbithuler' (se billede 2), hvor børnene kan lege i mindre grupper og i mere afgrænsede fællesskaber. Forventningerne var store, og de foreløbige erfaringer med hulerne viser, at de er blevet taget godt imod af børnene og fungerer efter hensigten (Præstholt et al., 2024).

Tårnbygårdsskolen på Amager er en specialskole med elever fra 0.-9. klasse, hvor de fleste børn har diagnoser som autisme, ADHD eller begge dele. Skolen

inddrages her som et sidste eksempel på, hvordan ændringer i det fysiske rum kan fungere som sociale mødesteder og dermed skabe bedre deltagelsesmuligheder for børnene. For nogle elever kan det være udfordrende at knytte sig til mange mennesker, og derfor har skolen arbejdet med at skabe afgrænsede rum. Skolens udeområde tilgodeser primært de yngre børn, men nu er der etableret et område for de ældre klubbørn. Det nye område indeholder bl.a. et overdækket multihus, et siddeanlæg samt gynger og giver børnene mulighed for at finde ro og mødes i mindre grupper hele året rundt.

Møblementet i multihuset fungerer samtidig som en uformel ramme for mødet mellem børn og pædagoger:

”Det blev sådan lidt et omdrejningspunkt. Der ... var altid masser af børn, der kravlede rundt eller sad og snakkede. Og havde du [barnet] ikke lige nogen at lege med, så var du [pædagogen] der”.

Pædagog

Billede 3: Tårnbygårdsskolens nye udendørs siddemøbel

OPSAMLING OG ANBEFALINGER

Den samlede evaluering viser, at puljen *Mere udeliv i SFO og klub* med sine tre fokusområder – faciliteter, aktiviteter og kompetenceudvikling – samt vægtningen af børneinddragelse og bæredygtighed som centrale elementer har bidraget til at skabe bedre muligheder for, at børn i SFO og klub kan opleve udeliv.

Puljen har primært haft fokus på at forbedre de fysiske rammer for børns udeliv gennem udvikling af nye steder samt mere inspirerende faciliteter og udeområder. I denne artikel har vi fremhævet to centrale indsigter knyttet til henholdsvis proces og indhold i projekter som har til hensigt at styrke udelivet i SFO og klub: 1) Forskellige måder at inddrage børn i udvikling af nye udendørssteder; og 2) betydningen af at skabe aktivitetsmuligheder i SFO og klub, der favner flere børn, ved at udvikle nye udendørssteder for specifikke grupper.

Overordnet peger evalueringen på, at børneinddragelsen har været meningsfuld, og den direkte inddragelse af børnene synes at fremme engagementet og ejerskabet til projektet og de nye udendørssteder. Rent praktisk er det vigtigt, at man sætter rammer for børnenes reelle medbestemmelse, så der bliver tale om realistiske forslag. Det bør overvejes, om forskellige former for inddragelse kan kombineres, og om resultaterne af børneinddragelsen kan kvalificeres med ekspertviden og undersøgelser, som eksemplet fra Vester Skerninge viser. Endelig er det væsentligt at overveje, dels om målgruppen har kompetencerne til at blive inddraget, og dels om tidsperspektivet for projektet muliggør, at børnene oplever, at deres ønsker og planer bliver realiseret, inden de f.eks. går ud af SFO'en eller klubben.

Der er i den bevidste planlægning af faciliteter og udeområder mulighed for at understøtte forskellige deltagelsesmuligheder i SFO og klubregi og dermed f.eks. styrke børnenes legitime perifere deltagelse og deres følelse af at høre til og være en del af fællesskabet på egne præmisser. Ønsket om deltagelsesmuligheder for alle og følelsen af at høre til kan understøttes af faciliteternes udformning med f.eks. udvikling af huler og kanter – som vi ser i de to gode og inkluderede eksempler. Etablering af huler og stille steder kan give de stille og forsigtige børn mulighed for at mødes i interessefællesskaber på egne præmisser og dermed opleve ro og lyst til at komme ud.

De to indsigter kan bidrage til at styrke udelivet i SFO og klub ved at skabe nye udendørsområder, der understøtter de mange potentialer, som uderummet indeholder. Indsigterne kan ses i sammenhæng med begrebet 'arkitektur i børnehøjde', som bl.a. kendes fra LOA og DAC (LOA 2026, DAC 2026). Det vil være relevant at undersøge og afprøve indsigterne med udgangspunkt i børnenes perspektiv også – for eksempel gennem interviews med børnene og observationer af deres daglige brug af de nye steder. Derudover kunne det være interessant at følge projekterne over en længere periode for at undersøge, hvordan interessen og brugen af områ-

derne udvikler sig, når den første nyhedsværdi har lagt sig, og de nye områder er blevet en del af hverdagen.

Evalueringen af Nordea-fondens pulje og erfaringerne med projekterne giver anledning til refleksion og diskussion – både om selve processen med at udvikle nye udeområder og om projekternes indhold i relation til specifikke grupper af børn. Hvis målet er at fremme udeliv i SFO og klub, er det en god ide at fokusere på de fysiske rammer og skabe inspirerende udeområder for børnene. Det er dog vigtigt at være opmærksom på, at de fysiske rammer ikke gør det alene. Der er en række overvejelser forbundet med både processen og indholdet i udviklingen af nye udeområder, som kan have betydning for, hvordan de bliver brugt, og hvem de kommer til gavn.

Vi anbefaler, at man læser om erfaringerne fra puljen og de mange projekter og ikke mindst overvejer og diskuterer følgende spørgsmål i forhold til eget projekt:

- Hvordan kan børnene inddrages i processen og arbejdet med at udvikle nye steder – nye sociale mødesteder og legemuligheder i uderummet?
- Hvilke former for inddragelse passer bedst til målgruppen og konteksten, og kan forskellige former for børneinddragelse tages i anvendelse?
- Hvordan kan der arbejdes med aktivitetsmuligheder for alle børn i projektet?
- Hvordan kan nye udendørs steder rumme eller understøtte flere forskellige deltagelsesmuligheder, f.eks. med fokus på særlige målgrupper og med udvikling af kanter og huler?

REFERENCER

- Allen, K. A., Kern, M. L., Rozek, C. S., McInerney, D. M., & Slavich, G. M. (2021). Belonging: A review of conceptual issues, an integrative framework, and directions for future research. *Australian journal of psychology*, 73(1), 87-102.
- Andkjær, S., & Arvidsen, J. (2024). Children's active living by the sea: New coastal environments in Denmark. In *The Ocean, Blue Spaces and Outdoor Learning* (pp. 117-133). Routledge.
- Andkjær, S., Høyer-Kruse, J., & Arvidsen, J. (2016). Børn og unges hverdagsfriluftsliv: NatureMoves spørgeskemaundersøgelse om børn og unges aktiviteter og oplevelser i naturen. Syddansk Universitet, Institut for Idræt og Biomekanik.
- Andkjær, S., & Hadberg, A. (2017). Sociale mødesteder i naturen: Kvalitative casestudier af udendørs steder for børn og unge. Syddansk Universitet, Institut for Idræt og Biomekanik.
- Arnstein, S. R. (1969). A ladder of citizen participation. *Journal of the American Institute of planners*, 35(4), 216-224.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2), 77-101.
- Brussoni, M., Gibbons, R., Gray, C., Ishikawa, T., Sandseter, E. B. H., Bienenstock, A., ... & Tremblay, M. S. (2015). What is the relationship between risky outdoor play and health in children? A systematic review. *International journal of environmental research and public health*, 12(6), 6423-6454.
- Børnerådet (2023). Sjørup, L.B., Straarup, R., Springborg, H.A., Lerche, S.B. (red.). Børnerådets principper for god børneinddragelse, Børnerådet. ISBN 978-87-90946-68-5
- Chawla, L. (2015). Benefits of nature contact for children. *Journal of planning literature*, 30(4), 433-452.
- Chawla, L. (2020). Childhood nature connection and constructive hope: A review of research on connecting with nature and coping with environmental loss. *People and Nature*, 2(3), 619-642.
- Dansk Arkitekturcenter (DAC) (2026). <https://dac.dk/udstillinger/arkitektur-i-bornehojden>
- Fjeldsøe, C.K. (2018). Natur i generationer. Gallup Kantar for Danmarks Naturfredningsforening.
- Kemple, K. M., Oh, J., Kenney, E., & Smith-Bonahue, T. (2016). The power of outdoor play and play in natural environments. *Childhood education*, 92(6), 446-454.
- Kiss, B., Sekulova, F., Hörschelmann, K., Salk, C. F., Takahashi, W., & Wamsler, C. (2022). Citizen participation in the governance of nature-based solutions. *Environmental Policy and Governance*, 32(3), 247-272.

- Kellert, S.R. (2002) Experiencing Nature: Affective, Cognitive, and Evaluative Development in Children. In Kahn, P. H., Kellert, S. R. (eds). *Children and Nature: Psychological, Sociocultural, and Evolutionary Investigations*. MIT Press. Doi: <https://doi.org/10.7551/mitpress/1807.003.0006>
- KL (2020). Børn og unge i fritids- og klubtilbud. Analyse af kommunernes fritids- og klubtilbud – januar 2020. Kommunernes Landsforening.
- Legarth, J. V., Præstholt, S., Jensen, F. S., Andkjær, S., & Arvidsen, J. (2024). Danske børns aktiviteter og ophold i natur: - Nationale data fra 2023 og 2018. Center for Børn og Natur, Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning, Københavns Universitet, Frederiksberg.
- Lerstrup, I., & Konijnendijk van den Bosch, C. (2017). Affordances of outdoor settings for children in preschool: Revisiting Heft's functional taxonomy. *Landscape research*, 42(1), 47-62.
- Lokale og Anlægsfonden (LOA) (2026). <https://loa-fonden.dk/temaer/boernekulturhuse/arkitektur-i-boernehoejde/>
- Louv, R. (2008). *Last child in the woods: Saving our children from nature-deficit disorder*. Algonquin books
- Nordea-fonden (2024) <https://nordeafonden.dk/det-har-vi-stoettet/mere-udeliv-i-sfo-og-klub>
- Reuter, B. (1977). *Zappa (Roman)*. Gyldendal
- Præstholt, S., Andkjær, S., Barfod, K. & Ejbye-Ernst, N. (2024). Mere udeliv i SFO og klub. Evaluering af Nordea-fondens pulje. Center for Børn og Natur & Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning, Københavns Universitet, Frederiksberg.
- Sandseter, E. B. H., Kleppe, R., & Sando, O. J. (2021). The prevalence of risky play in young children's indoor and outdoor free play. *Early Childhood Education Journal*, 49, 303-312.
- Silverman, D. (2013). *Doing qualitative research*. SAGE, New York
- Soga, M., & Gaston, K. J. (2016). Extinction of experience: the loss of human-nature interactions. *Frontiers in Ecology and the Environment*, 14(2), 94-101.
- Stanek, A. H. (2023). Børnefællesskaber og fællesskabernes betydning. *Nordiske Udkast*, 40(1). <https://doi.org/10.7146/nu.v40i1.136676>